

ВІДГУК

офіційного опонента Горбатюка Романа Михайловича про дисертацію та автореферат Рощенюк Алли Михайлівни «Підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період» на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційної роботи. Подана до захисту дисертаційна робота Рощенюк Алли Михайлівни є достатньо помітною подією у науковому житті, адже йдеться про теоретичне та експериментальне дослідження, яке проводилося протягом багатьох років і було спрямоване на отримання результатів, які сприяли успішному вирішенню актуальної педагогічної проблеми – готовності майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період у закладах вищої освіти.

Зазначимо, що для постановки і розгляду на дисертаційному рівні вказаної проблеми були відповідні підстави, а саме: наявність низки суперечностей, які мають місце в сучасній світовій практиці, відсутність обґрунтованих теоретичних і методичних матеріалів, які б сприяли вирішенню вказаної проблеми на системному рівні. У своїй сукупності ці параметри наукового осмислення дисертаційної теми дозволили А. М. Рощенюк цілеспрямовано підійти до організації та проведення науково-педагогічного пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів

Дослідження А. М. Рощенюк має незаперечну новизну. До найважливіших наукових результатів віднесено: вперше розроблену структурно-функціональну модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період у закладах вищої освіти, що відображає зміст експериментальної роботи та представлена орієнтаційно-цільовим, змістовно-адаптаційним, організаційно-

технологічним і контрольно-результативним блоками; визначені педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період у закладах вищої освіти (мотивація майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період; створення сприятливого інформаційно-адаптивного середовища; інформатизація фундаментальної підготовки; розроблення комп’ютерно-інтегрованих завдань); уточнені наукові поняття «підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації», «творча самореалізація фахівців» та «адаптаційний період»; удосконалені методи, методики, форми реалізації визначених педагогічних умов (методики роботи з мотиваційною сферою; організація творчої діяльності; стимулювання до саморозкриття у творчості; розвиток мотивації досягнення; створення ситуації успіху; комунікативні тренінги; інтерактивні форми та методи навчання); програму адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Це дало здобувачі підстави стверджувати, що експериментальна методика підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період у закладах вищої освіти має реалізовувати свою випереджувальну функцію.

Ступінь обґрунтованості

Дисертаційна робота А. М. Рощенюк виконана на достатньому фактичному матеріалі: у дослідженні взяли участь 376 здобувачів вищої освіти і 22 викладачі Рівненського державного гуманітарного університету, Національного університету водного господарства і природокористування, Бердянського державного педагогічного університету та Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії. Достовірність висновків і результатів ґрунтуються на підставі використання комплексної системи оцінювання навчальних досягнень студентів з використанням загальноприйнятих критеріїв математичної статистики. Отримані висновки дисертації конкретні і повністю відповідають зазначеним завданням дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, зазначено його об'єкт, предмет, мету та завдання, розкрито теоретико-методологічні засади та методи, вказано наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, наведено дані про апробацію та упровадження результатів дослідження, публікації автора та структуру дисертаційної роботи. Звертає на себе увагу логічно виправдана структура та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи А. М. Рощенюк, яка в повній мірі відповідає меті та завданням проведеного дослідження. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплene авторською точкою зору.

У першому розділі – «**Теоретичні основи підготовки до творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій в адаптаційний період**» – проаналізовано наукову літературу з проблеми дослідження, визначено його теоретичні та методологічні основи, висвітлено сутність і структуру процесу творчої самореалізації майбутніх фахівців з інформаційних технологій, з'ясовано змістові особливості професійних компетентностей у сучасних закладах вищої освіти, пов'язані зі специфікою підготовки IT-фахівців до творчої самореалізації в адаптаційний період.

Дисеранткою з'ясовано специфіку підготовки конкурентоздатного IT-фахівця в закладах вищої освіти яка полягає в зорієнтованості процесу навчання на всебічний розвиток особистості, посиленні творчої, професійної та діяльнісної спрямованості освіти, забезпечені продуктивності навчання, гуманізації та індивідуалізації освітнього процесу, орієнтації на самостійну діяльність студента, його особистісний розвиток і самореалізацію. Це дало А. М. Рощенюк підстави стверджувати, що на таку підготовку значний вплив має перехід від інформативних до активних методів і форм навчання з елементами проблемності, наукового пошуку та різних форм самостійної роботи.

Дослідниця переконливо доводить, що особливістю успішного ІТ-професіонала є сформована сукупність компетентностей (навчально-пізнавальна, інформаційна, комунікативна), які сприяють його творчій самореалізації. Власне творчу самореалізацію майбутнього фахівця з інформаційних технологій А. М. Рощенюк розглядає як цілеспрямований процес формування знань, умінь, навичок, практичного досвіду, який супроводжується розвитком внутрішнього світу фахівця, його креативних, когнітивних, організаційно-діяльнісних і методологічних якостей.

У другому розділі – «Педагогічні умови та структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період» – конкретизовано особливості підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до їхньої творчої самореалізації у ЗВО, обґрунтовано педагогічні умови та розроблено структурно-функціональну модель такої підготовки в адаптаційний період.

Достатньо аргументовано вибір досліджуваних умов (мотивація майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, створення сприятливого інформаційно-адаптаційного середовища, інформатизація фундаментальної підготовки, розроблення комп’ютерно-інтегрованих завдань), їх вплив на ефективність підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період і реальні наслідки процесу. З усіх педагогічних умов, на нашу думку, найбільший вплив мала умова: створення сприятливого інформаційно-адаптаційного середовища. Пояснююмо це тим, що впровадження цієї умови пов’язано безпосередньо з організацією освітнього процесу на новому сучасному рівні, що сприяло початковому етапу адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій.

Заслуговує на увагу розроблена А. М. Рощенюк структурно-функціональна модель підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період, яка орієнтована

самореалізації в адаптаційний період підтверджується якісним і кількісним аналізом отриманих результатів. Це визначає роль дисерантки в покращенні освітнього процесу.

Дослідження побудоване на ґрутовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 313 найменувань, із них 17 – іноземною мовою) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість А. М. Рощенюк обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (*t*-критерій Стьюдента).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 297 сторінок, основний текст викладено на 196 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в підготовку майбутніх фахівців з інформаційних технологій: навчального посібника «Лабораторний практикум з програмування»;

самореалізації в адаптаційний період підтверджується якісним і кількісним аналізом отриманих результатів. Це визначає роль дисертантки в покращенні освітнього процесу.

Дослідження побудоване на ґрунтовній джерельній базі, яку здобувачка достатньо систематизувала. Вивчення філософської та психолого-педагогічної літератури (загалом проаналізовано 313 найменувань, із них 17 – іноземною мовою) дало автору підстави для формулювання обґрунтованих наукових висновків.

Достовірність і аргументованість результатів. Привертає увагу своєю обґрунтованістю експериментальна методика проведення дослідно-експериментальної частини дослідження, яка забезпечила наукову цінність отриманих результатів. Тривалість, масовість і масштабність педагогічного експерименту, його багатоплановість, різноманітність і цілеспрямованість, ретельність обробки з широким використанням методів математичної статистики дали можливість А. М. Рощенюк обрати оптимальний, як на наш погляд, шлях раціонального вирішення поставлених завдань дослідження.

Констатувальний і формувальний етапи педагогічного експерименту чітко сплановані, вірогідність одержаних результатів доведено шляхом застосування методів математичної статистики (t -критерій Стьюдента).

Висновки до розділів достатньо повно характеризують зміст дослідження.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 297 сторінок, основний текст викладено на 196 сторінках, що цілком відповідає вимогам МОН України до обсягу кандидатських дисертацій.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практична значущість одержаних результатів полягає в розробці та впровадженні в підготовку майбутніх фахівців з інформаційних технологій: навчального посібника «Лабораторний практикум з програмування»;

методики реалізації структурно-функціональної моделі; «Програми адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій»; мобільного додатка «Органайзер ІТ-фахівця».

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) ступеня денної, заочної та дистанційної форм навчання, науково-педагогічними працівниками закладів вищої освіти для моделювання форм і методів роботи з майбутніми фахівцями інформаційних технологій, для укладання методик діагностування процесу творчої самореалізації студентів, створення авторських програм, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Впровадження результатів дослідження було здійснено в освітній процес Національного університету водного господарства та природокористування, Рівненського державного гуманітарного університету, Бердянського державного педагогічного університету, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Загальні висновки дисертаційного дослідження адекватні його завданням, повною мірою відображають зміст і структуру дисертації, чітко сформульовані, несуть конкретне смислове навантаження, забезпечують цілісне сприйняття дисертаційної роботи.

Мовностилістична культура дисертації належна, хоч не позбавлена певних огріхів. Бібліографічний опис у списку літератури зроблено з дотриманням сучасних установлених вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

За темою дисертації опубліковано 17 наукових і науково-методичних праць, у тому числі 8 статей відображають найважливіші висновки дисертації, 4 праці мають апробаційний характер, 5 додатково розкривають результати дослідження.

У наукових працях повною мірою відзеркалено всі розділи рецензованої дисертації. До того ж матеріали дисертаційної роботи

А. М. Рощенюк були обговорені на міжнародних, всеукраїнських, звітних наукових і науково-практичних конференціях.

Відповідність змісту автoreферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автoreферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою і змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автoreферату відображені основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого А. М. Рощенюк дисертаційного дослідження. Наголосимо, що зміст автoreферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи кандидатську дисертацію А. М. Рощенюк вважаємо за необхідне висловити певні зауваження та проаналізувати дискусійні моменти щодо вирішення досліджуваної проблеми:

1. Автором дослідження визначено чотири завдання. Разом із цим вагомим здобутком дисерантки є розроблення «Програми адаптації майбутніх фахівців з інформаційних технологій» та мобільного додатку «Органайзер IT-фахівця». Доцільно було б, на нашу думку, ці результати оформити у вигляді окремого п'ятого завдання дослідження.

2. Під час аналізу світового досвіду підготовки IT-фахівців здобувачка зосереджується на досягненнях у цій сфері європейських, американських та японських дослідників. При цьому не аналізує досягнення вчених із країн Східної Європи (Білорусь, Молдова та ін.). Такий аналіз був би доречним, оскільки вища освіта в цих країнах має багато спільних рис із вітчизняною вищою освітою. Тому аналіз передового досвіду наших сусідів допоміг би визначити сучасні тенденції у підготовці майбутніх IT-фахівців.

3. Погоджуючись з виокремленими педагогічними умовами підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації бажано було б більш ґрунтовно описати критерії їх вибору та роль в такому виборі експертів зі сторони викладачів і студентів.

4. Дисеранткою виокремлено, на наш погляд, важливу педагогічну

умову, пов'язану з інформатизацією фундаментальної підготовки майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Бажано було б під час обґрунтування цієї педагогічної умови навести конкретні приклади інформаційних систем, які доцільно використати в процесі викладання різних фундаментальних дисциплін, зокрема математичних.

5. Погоджуємося з визначенням адаптаційного періоду, запропонованим дисертанткою. Разом із цим вважаємо, що варто було б розбити цей період на певні етапи та на кожному з них визначити особливості підготовки ІТ-фахівців до творчої самореалізації.

6. Аналіз структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх ІТ-фахівців до творчої самореалізації в адаптаційний період дає підстави стверджувати, що структурна складова в ній реалізована належним чином. Проте функціональна частина структурно-функціональної моделі потребує більшої деталізації та уточнення.

7. Оскільки в Україні підготовку ІТ-фахівців здійснюють ЗВО різних типів (технічні, класичні, педагогічні) то доцільно було б під час вибору баз для проведення експерименту врахувати цю обставину, що сприяло б ще більшій вірогідності одержаних результатів.

Загалом, висловлені зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер, тому не ставлять під сумнів отримані наукові результати та повністю можуть бути виправленими у подальшій науковій роботі дисертанта.

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація А. М. Рощенюк «Підготовка майбутніх фахівців з інформаційних технологій до творчої самореалізації в адаптаційний період» за актуальністю і глибиною, рівнем узагальнення та обсягом, повнотою викладу її основних результатів відповідає вимогампп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового

ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор Алла Михайлівна Рощенюк заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри
машинознавства і транспорту
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
Р. М. Горбатюк

